

Hrvatski Forum o upravljanju internetom CRO-IGF 2018 – završno izvješće

---

Sadržaj

Zašto CRO-IGF?	3
Proces pripreme CRO-IGF-a 2018.....	3
Organizacijski odbor CRO-IGF-a 2018.....	3
Program CRO-IGF-a 2018	5
Otpornost demokracije na kibernetičke napade.....	6
Reforma europskog zakonskog okvira o autorskim pravima	10
Sudionici	13
Zaključci	13
Povratna informacija sudionika.....	13
Posebna zahvala	13
Više informacija i kontakt.....	14

Zašto CRO-IGF?

Nacionalni IGF kao platforma za otvorene i uključive rasprave više dionika o pitanjima upravljanja internetom u Hrvatskoj sada je star četiri godine. Pitanje o tome zašto bi nacionalni IGF bio koristan razmatrano je na prvom CRO-IGF-u koji je održan u Zagrebu 6. svibnja 2015. na Fakultetu elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu. Izvješće s prvog CRO-IGF-a možete pogledati na <http://www.intgovforum.org/cms/documents/igf-initiatives/igf-regional-and-national-initiatives/igf-regional-and-national-initiatives-2015-1/504-croatia-igf2015-report-1>

Proces pripreme CRO-IGF-a 2018

Pripremni proces za godišnji događaj u 2018. započeo je u prosincu 2017. Organizacijski odbor uspostavio je plan aktivnosti koji se trebao provesti prije planiranog foruma u listopadu 2018. Do kraja rujna članovi Odbora odabrali su teme za događaj 2018. godine. Teme su prikupljene u javnom postupku, u otvorenim konzultacijama. Za ovogodišnji događaj odabrane su dvije teme:

1. Otpor demokracije na kibernetičke napade
2. Reforma autorskih prava EU-a

U želji da se sudionici Forumu dodatno potaknu na aktivno uključivanje u raspravu, uvedeni su novi procesi za aktivnije uključivanje publike, pa su tako korištene su kartice različitih boja kojima su sudionici brzo izražavali svoje mišljenje na tvrdnje izrečene u raspravama. Tako su zelene kartice označavale slaganje s iznesenom tvrdnjom, crvene neslaganje, a narančaste su kartice pokazivale da sudionici nemaju jasan stav o navedenoj tvrdnji.

Organizacijski odbor CRO-IGF-a 2018

<u>Akadska zajednica:</u> Dražen Dragičević, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Marin Vuković, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	<u>Private sektor/Industry:</u> Adrian Ježina, Apuntamenat d.o.o, HUP Milan Živković, Ericsson Nikola Tesla
<u>Vladin i javni sektor:</u> Tihomir Lulić, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Leda Lepri, Ministarstvo uprave Krešo Antonović, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture Nataša Glavor, CARNET, članica MAG-a Zdravko Jukić, HAKOM	<u>Korisnici interneta/civilno društvo:</u> Kristijan Zimmer, Hrvatska udruga za otvorene sustave i Internet

Članovi organizacijskog odbora CRO-IGF-a:

Tihomir Lulić, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova
Leda Lepri, Ministarstvo uprave
Krešo Antonović, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture

Dražen Dragičević, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Marin Vuković, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu
Adrian Ježina, Apuntamenat d.o.o, HUP
Milan Živković, Ericsson Nikola Tesla, Zagreb
Nataša Glavor, CARNET, članica MAG-a
Kristijan Zimmer, Hrvatska udruga za otvorene sustave i Internet
Zdravko Jukić, HAKOM

Članovi Izvršnog odbora CRO-IGF 2018:

Zdravko Jukić, voditelj CRO-IGF-a 2016
Nataša Glavor, voditeljica CRO-IGF 2017
Kristijan Zimmer, voditelj CRO-IGF 2018

Detaljnije informacije o organizacijama koje imaju predstavnike u Organizacijskom odboru CRO-IGF-a:

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova	http://www.mvep.hr/
Ministarstvo uprave	https://uprava.gov.hr/
Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture	http://www.mppi.hr/
CARNET – Hrvatska akademska i istraživačka mreža	http://www.carnet.hr/
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu	https://www.pravo.unizg.hr
Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	https://www.fer.unizg.hr
Hrvatska udruga poslodavaca	http://www.hup.hr
Ericsson Nikola Tesla	http://www.ericsson.hr/homepage
Hrvatska udruga za otvorene sustave i Internet	http://www.open.hr/

CRO-IGF web stranica dostupna je na linku: http://www.carnet.hr/carnet_events/cro_igf

Kontakt adresa za CRO-IGF zajednicu je: cro-igf@carnet.hr

Program CRO-IGF-a 2018

Četvrti hrvatski IGF održan je u Zagrebu 26. rujna 2018. godine u prostorijama Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture. Ovaj jednodnevni događaj imao je sljedeći dnevni red:

1. Pozdravni govori domaćina i Izvršnog odbora CRO-IGF-a
2. Otpornost demokracije na kibernetičke napade
3. Reforma europskog zakonskog okvira o autorskim pravima
4. Neformalno druženje

Krešo Antonović u ime institucije domaćina skupa Ministarstva mora, prometa I infrastrukture pozdravlja prisutne

Kristijan Zimmer, voditelj CRO-IGF-a 2018 drži uvodnu prezentaciju

Voditelj i moderator CRO-IGF-a 2018 je Kristijan Zimmer.

Na početku događanja u ime institucije domaćina Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, gospodin Krešo Antonović pozdravio je prisutne i ukratko objasnio ideju inicijative IGF. Gospodin Zimmer je pozdravio sudionike u ime organizacijskog odbora CRO-IGF-a, te dao kratak pregled Interneta kakav je nekad bio i ukratko predstavio teme o kojima će se raspravljati na događaju.

Novost je što smo ove godine odlučili potaknuti interakciju s korisnicima koristeći kartice raznih boja (zeleno, narančasto i crveno) koji su prilikom registracije podijeljeni sudionicima. Moderatori bi postavili pitanje i zamolili publiku da se podizanjem kartona u zrak opredijeli zastupaju li pozitivan odgovor na pitanje (dizanjem zelenog kartona), negativan odgovor na pitanje (podizanjem crvenog kartona) ili se ne slažu niti s jednom predloženom opcijom (podizanjem narančastog kartona). Na ovaj smo način dobili informaciju o tome kakvo je mišljenje publike, ali i uspješno potaknuli dinamičnost diskusije.

Otpornost demokracije na kibernetičke napade

Sudionici panela:

- Uvodnu prezentaciju održao je
  - dr. sc. Tonimir Kišasondi (Oru)
- Panelisti:
  - doc. dr. sc. Stjepan Groš (Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu)
  - Tomislav Štivojević (Nacionalni CERT, CARNET)
  - Lucijan Carić (DefenseCode)
  - Damir Sušan (HAKOM)

- Jelena Tešija (GONG)

- Moderator:

- dr. sc. Tonimir Kišasondi (Oru)

Teme o kojima se raspravljalo na panelu:

- Problematika otpornosti demokratskih sustava EU na kibernetičke napade na izbornu infrastrukturu i informacijske sustave kampanja
- O borbi protiv kampanja dezinformiranja, uspostavi mreža suradnje u području izbora, preporukama o koordiniranom odgovoru na kibernetičke incidente i kibernetičke krize velikih razmjera
- Transponiranje directive NIS u zakonodavni okvir RH i utjecaj koji će to imati na korisnike interneta

Uvodnu prezentaciju održao je moderator panela dr.sc Tonimir Kišasondi dajući kratki pregled i pojašnjenje teme.

U zadnje tri godine vidimo da se kibernetički napadi preusmjeravaju, osim na energetske, bankarske i drugu nacionalno važnu infrastrukturu, također i na izbornu infrastrukturu. Tako se u 2016. godini u predsjedničkoj kampanji u SAD-u osim "curenja" mailova, širenja lažnih vijesti, koriste i druge tehnike kako bi se diskreditirao jedan predsjednički kandidat i drugom kandidatu dala veća šansa na izborima. Sve to ima za cilj oslabiti povjerenje u demokratski proces, širiti apatiju i posebno potkopati vjeru u američki izborni proces. Ove akcije imaju za cilj utjecati na protivničku politiku, kontrolirati razmišljanja u kibernetičkom prostoru i uzrokovati emocionalne odgovore glasača.

Najvažnije poruke koje su se mogle čuti na panelu su:

Najprije je postavljeno pitanje publici je li Hrvatska spremna za kibernetičke prijetnje. Mišljenje publike bilo je podijeljeno. Iz više crvenih kartona podignutih u zrak, moglo se zaključiti da je mišljenje publike da Hrvatska nije spremna za kibernetičke napade.

Poruka 1: Mišljenje naših panelista je da je RH "low tech" zemlja, posebno u kontekstu izbornog procesa, te to predstavlja svojevrsnu sreću, jer je manja mogućnost utjecaja tehnologije na izbore u RH. S druge strane, naš izborni sustav koristi i oslanja se na informacijske sustave i stoga treba voditi računa o sigurnosti tih sustava, pa je u tom smislu kibernetička sigurnost svakako važna za našu zemlju.

Poruka 2: Potrebno je razlikovati elektroničke izbore i online izbore. Dio našeg izbornog sustava se oslanja na informatičke sustave. Kada dizajnirate sustav morate misliti na sve komponente i nastojati ih sve osigurati, a napadaču je dovoljno je da nađe jednu ranjivost u bilo kojem dijelu sustava.

Poruka 3: Treba krenuti od procjene rizika. To nam govori tko što može napraviti i koju nam prijetnju predstavlja. Npr. mogu nas napasti velike sile, netko iz neposredne blizine ili netko nepoznat. Pitanje je motiva. Kibernetičko okruženje je vrlo složeno.

Poruka 4: Okruženje (landscape) je vrlo dinamično, informacijsku i komunikacijsku tehnologiju svake godine primjenjujemo za nešto novo. RH može lako prijeći u high-tech zemlju i postati podložna ovim prijetnjama. Ali nisu izbori jedini način na koji se ugrožava demokracija. Tu su npr. mediji i utjecaj koji oni imaju.

Poruka 5: Okruženje je puno šire i složenije. Konačan cilj je da se na neki način ospori vjerodostojnost izbora. Tu možemo pričati o razini sigurnosti političkih stranaka i razine svijesti o važnosti kibernetičke sigurnosti koju političari imaju.

Poruka 6: U Gongu postoji nekoliko inicijativa koje se bave ovim pitanjem. Jedan od problema je što u zakonu o financiranju političkih aktivnosti nema ni traga o internetu. Kako i na koji način se može koristiti Internet u političkim kampanjama, nije jasno propisano.

Poruka 7: Mediji su, na žalost, podložni lažnim vijestima. Tko poznaje psihologiju zna da se lako može utjecati na glasače. Europska komisija je počela raditi na suzbijanju dezinformiranja posebno u svjetlu parlamentarnih izbora. Napravljen je kodeks EU prakse kao vrsta mehanizama koji obvezuje na transparentnost političkog oglašavanja, u smislu tko je platio oglas, za koju publiku, za kojeg kandidata, da sve to bude javno objavljeno. Na žalost, iz kodeksa nije jasno tko je obavezan što napraviti. Kodeks se može naći na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-cybersecurity-elections-recommendation-5949_en.pdf

Poruka 8: Online mediji su itekako podložni ovakvoj vrsti kampanja. Vaši pokušaji da demantirate viralnu lažnu vijest uglavnom ne dođu do tolikog broja ljudi do kojeg je došla lažna vijest. Tu je jako važno pitanje medijske pismenosti, tema koja je u našem društvu na žalost zanemarena. Provjera informacija može pomoći. Faktograf je servis za provjeru činjenica <https://faktograf.hr/>

Poruka 9: Jedan od uzroka nasjedanja na lažne vijesti je nedostatak kritičnog promišljanja. Ali to nije jedini problem. S dovoljno resursa, netko je u stanju složiti uvjerljivu kampanju. Ono što je važno je ako govorimo laži, moramo snositi posljedice prema pravnom sustavu.

Poruka 10: Pitanje je koliko su mediji podložni utjecaju lažnih vijesti. Možemo pričati o srozavanju novinarske struke ili neobrazovanosti ili neinformiranosti građana. Važno je postaviti pitanje uzroka. Nije dobro ići s pretpostavkom da su ljudi glupi. Već što kao društvo radimo da ljudi ne promišljaju kritički. Veliki je problem nedostatka medijske pismenosti u RH.

Poruka 11: Uredba o kibernetičkoj sigurnosti donesena je nedavno (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2018_07_68_1399.html). Operateri ključnih usluga dužni su prije puštanja u produkciju, a i nakon svake promjene sustava, provesti penetracijsko testiranje. Pitanje je je li to ostvariv zahtjev. Puno velikih kompanija je izvan ove uredbe.

Poruka 12: Penetracijsko testiranje je složen proces, teško je reproducibilan, jedno testiranje će dati jedan odgovor, kasnija testiranja će dati drukčije odgovore. Postoje puno bolje metode za provjeru sigurnosti aplikacija, npr. statičko sigurnosno testiranje koda, koje se može raditi za vrijeme razvoja softvera. Na taj način rješavamo probleme unaprijed. Ako niste testirali kvalitetu izvornog koda, vrlo vjerojatno ste ranjivi.

Poruka 13: Napadači mapiraju sustav i pronalaze ranjivosti. Znaju da ranjivosti još dugo neće biti zakrpane. Neki prosjek je šest mjeseci dok se ranjivost ne otkloni. Na žalost, skloni smo relativizaciji, npr. ako mogu „provaliti“ u Facebook ili Google, onda i mi možemo imati ranjivosti.

Poruka 14: Mi smo preregulirana zemlja, imamo previse zakona, a ne pridržavamo ih se i ne znamo osigurati njihovo provođenje. Na žalost propisivanje zakona ne znači i da će nakon toga slijediti željeno ponašanje. Propisivanje zakona ne znači promjenu ponašanja.

Poruka 15: Ranjivosti će uvijek biti. S druge strane, okruženje se stalno mijenja, teško je pratiti sve prijetnje. Ali s druge strane proizvođači bi morali osigurati minimalne preduvjete – je li sustav otporan na poznate ranjivosti, ne govorimo tu u zero-day ranjivostima, to su osnovne sigurnosne mjere

Poruka 16: Ne slažem se da su uredbe u sigurnosti mrtvo slovo na papiru. Npr. zašto bi cloud provider ulagao u sigurnost ako to korisniku ne treba. Zašto bi onda pružatelj usluga nudio ovu vrstu usluge, to

je jasno ekonomsko pitanje. Zahtjev treba doći od nekog, najvjerojatnije neće doći od korisnika, jer on ne zna dovoljno o tome, zato taj zahtjev dolazi od regulative i to je početak. Trebamo paziti da ne odemo u ekstreme – jedan bi bio da proglasimo da smo sigurni kad smo sve što regulative zahtjeva obavili, što ne mora biti istina. Drugi ekstrem je da kažemo da nam nikakva regulative ne treba.

Poruka 17: Apsolutna sigurnost ne postoji, to su iluzije. Kako se ljudi nalaze u pozadini svih sustava, a ljudi griješe, sustavi imaju pogreške. Druga stvar je stalno mijenjajuće okruženje koje ne možemo “zamrznuti” da bismo popravili stvari, već moramo ići dalje i usput popravljati stvari koje su ranjive.

Poruka 18: Sustav je trom, ali dobar pokazatelj da sustavna regulacija donosi promjene u pitanjima sigurnosti je Hrvatska narodna banka koja je nametnula striktna pravila bankama o usklađenosti s ISO 27000 standardima, ali sada 12 godina kasnije možemo reći da je bankarski sustav u RH dobro zaštićen.

Poruke iz publike:

Poruka 19: Tihomir Lulić iz Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike

Hrvatske pitao je paneliste za koji propis, proces ili instituciju pretpostavljaju da će igrati ključnu ulogu u osiguravanju sigurnosti izbornog procesa u Republici Hrvatskoj. Odgovori panelista su identificirali sljedeće:

- Zakon o kibernetičkoj sigurnosti je dobar, korak po korak, ovaj zakon pokrit će kritične sustave, predvidio je i kontrolu provođenja
- Mora doći do suradnje i koordinacije svih institucija koje sudjeluju u izbornom procesu (DIP, AZOP, APIS, ZSIS, Gong, ..) kako bi se počelo raditi na osiguranju od uplitanja u izbore korištenjem kibernetičkih napada
- Potrebno je raditi na podizanju svijesti o važnosti informacijske i računalne sigurnosti u školama i akademskoj zajednici
- NIS Direktiva je važna i razumna. 100% sigurnosti ne postoji. Cilj je provesti učinkovitu procjenu rizika i uspostaviti efikasan sustav upravljanja prijetnjama i rizikom
- Imamo solidnu regulativu, ali nažalost više smo skloni promijeniti i uvesti nove propise nego prakticirati i provoditi postojeće
- Sigurnost nije tuđi problem, moramo ponovno razmotriti najbolja rješenja i raditi zajedno

Panelisti prve diskusije o Otpornosti demokracije na cyber ugroze

Reforma europskog zakonskog okvira o autorskim pravima

Sudionici panela

- Uvodna prezentacija:
  - doc. dr. sc. Tihomir Katulić (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
- Panelisti:
  - doc. dr. sc. Romana Matanovac Vučković (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
  - Leina Meštrović (Digital DemoCroatia)
  - Mladen Vukmir (Vukmir and Partners)
  - Vlaho Hrdalo (Udruga za blockchain i kriptovalute)
- Moderator:
  - doc. dr. sc. Tihomir Katulić (Pravni fakultet)

Topics:

- Koje su osnovne značajke EU reforme autorskih prava?
- Je li Unija napravila iskorak ovom direktivom ili je puno papira, a malo efekta?
- Omogućava li direktiva bolji pristup online sadržajima i veću mogućnost korištenja materijala zaštićenog autorskim pravom?
- Ili se ovdje radi o do sad najvećem napadu na slobodu interneta?

Uvodnu prezentaciju održao je doc. Dr.sc. Tihomir Katulić kojom je najavio temu i paneliste. Najvažnije poruke koje su se čule na panelu su:

Poruka 1: Ova reforma je dio projekta stvaranja zajedničkog digitalnog tržišta EU. Europska unija je napravila strategiju za jedinstveno digitalno tržište i važan dio pravne regulative koje bi trebao pratiti ostvarenje strateških ciljeva strategije je i reforma autorskih prava.

Poruka 2: Moderna su tržišta sustavi velike kompleksnosti i pitanje je kako regulativom zadirati u njih i kakve će efekte to postići. Kad želite intervenirati direktivom, pitanje je kako modelirati posljedice. Lakše je očitati ciljeve i ambicije zakonodavca, pitanje je što će se stvarno dogoditi. Ova se direktiva oslanja na tehnologiju, tehnologija je nužna da bi njena implementacija bila moguća. Pitanje je da li trenutak u kojem se direktiva donosi omogućuje pravilno modeliranje posljedica.

Poruka 3: Bernski sustav (Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela) više ne služi svrsi, zato postoje kritike autorskog prava. Zajednica koja se bavi autorskim pravom je relativno kasno prihvatila razgovor o preispitivanju regulacije autorskog prava. Napravili bismo veću uslugu društvima u kojima djelujemo da smo ranije prihvatili elemente preispitivanja ove teme.

Poruka 4: Poruka: Za demokratska društva je važno da se vode dijalozi o nematerijalnoj imovini. Da bismo razumjeli prava intelektualnog vlasništva, moramo znati da zapravo govorimo o nematerijalnoj imovini. Od 1709 naša su društva napravila pomak u razumijevanju kreativnosti kao imovine. Kako štititi i u kojoj je mjeri učiniti dostupnom. Drukčije se ponašaju materijalne i nematerijalna imovina. Npr. definicija krađe se razlikuje u našem i prijašnjem dobu. Postoje razlike, koje nismo uspjeli pravilno postaviti u pravnom sustavu. Ali to ne znači da moramo napustiti vrijednosti koje želimo štititi i kojima želimo upravljati.

Poruka 5: U prošlosti se smatralo da je kreativnost pitanje individualne inspiracije. Danas imamo kontinuirano stvaranje, zbog čega je temeljno promijenjeno razumijevanje koncepta kreativnosti. Koncept kolektivne zaštite prava uveo je Viktor Hugo sredinom 19. stoljeća, jer su se njegove drame tiskale i izvodile bez ikakve naknade. Nije imao načina da to regulira, jer se dosta toga događalo daleko od Pariza. Postojanje i odgovornost posrednika za kolektivno ostvarivanje prava nije sporno.

Poruka 6: Politički gledano, ovo se događa na EU razini. Mi u ovom trenutku ne znamo kako točno glasi tekst direktive. Tekst direktive se još uvijek pregovara u dialogu između EU parlamenta, Europske komisije, i Vijeća ministara EU.

Poruka 7: Politička poruka Europske unije je – moramo učiniti nešto za medijsku, kulturnu i drugu kreativnu industriju zato što se postojeća regulativa okrenula protiv tih industrija i da su prihodi onih koji operiraju na internetu rasli nesrazmjerno s prihodima autora kreacija koje poslužuju posrednici u posljednjih osamnaest godina. Ideja direktive nije uništiti internet, već preraspodijeliti zaradu između aktivnosti koje vode posluživanju kreativnih sadržaja na internetu.

Poruka 8: Od umjetne inteligenciji očekujemo da prepozna stvari koje samo čovjek može prepoznati, npr. „meme“. Tehnologija traži apsolutnu originalnost, npr. „meme“ to nemaju, jer se u njima na postojeći sadržaj dodaje duhoviti dodatak.

Poruka 9: Facebook i Google već imaju filtere u čiju su izradu uložili milijune. To odmah na početku ubija mogućnost malih kompanija da se usklade s direktivom.

Poruka 10: Očekujemo da će se u praksi događati da će Facebook, Google i slični content provideri preventivno uklanjati sadržaje i provoditi cenzuru kako ne bi bili kažnjeni. Kompanije su suočene s ovim problemom i filteri će biti jedini način da se reagira.

Poruka 11: Direktivu nakon što bude donesena treba transponirati u nacionalna zakonodavstva. 28 je država članica, 28 mogućih načina da se ovo pitanje nacionalno regulira.

Poruka 12: Prikladan je termin ovog panela. Od jučer Italija ne podržava ovu direktivu. Italija čini oko 11% stanovništva Europske unije.

Poruka 13: EU nema više ni jednog velikog proizvođača tehnološke opreme.

Pitanje za publiku: Smatrate li da je EU prostor preroguliran u odnosu na Sjevernoamerički kontinent i Aziju? Odgovor publike je uvjerljivo DA, EU je prerogulirana.

Poruka 14: Svijetom ne treba vladati privatna kompanija. Moramo imati demokratsko društvo. Treba zaštititi kreativnost i kulturu, koji su uvijek imali određeni oblik podrške u društvima, i nisu uvijek bili prepušteni isključivo tržištu. Poseban tretman kulturnih i kreativnih sadržaja postoji od kad postoje ljudi.

Poruka 15: Ova cijela diskusija je započela od pretpostavke da je autorsko pravo nešto dobro i da njega treba zaštititi. Ne postoji znanstveni rad koji dokazuje da nastaje šteta jer se neki sadržaj besplatno dijeli. Najveće istraživanje na ovu temu napravila je EU i rezultati pokazuju da ne postoji dokaz da je piratstvo loše.

Poruka 16: Autorsko pravo je civilizacijska tekovina. Dostignuće europske civilizacije. Ona počiva na ideji da ćemo kreativne pojedince nagraditi za njihov trud, na način da osiguramo neka sredstva da mogu živjeti od svog kreativnog rada, jer zahvaljujući i tom njihovom radu, društvo ide dalje. Ovo nije prirodni zakon, već društveni i mi naravno možemo raspravljati o tome je li ova filozofska pogodba ispravno postavljena ili nije. Ovo naravno možemo propitivati, ali to trebamo raditi u propisanim procedurama kojima se mijenjaju uspostavljene društvene tekovine, koje imamo od 1709. godine.

Poruka 17: Direktiva otkriva podvalu – autorska prava štite nakladnike i posrednike. Autorska prava ne štite autore. Moramo se boriti protiv toga da se pod krinkom zaštite autorskih prava i autora bogate posrednici. Fenomen digitalnih djela je da jednu te istu pjesmu možete prosljediti milijun puta da ona i dalje bude ista. Blockchain bi riješio problem „double spendinga“, tj. mogućnost upućivanja iste npr. pjesme na više različitih adresa ili njezinu prodaju nekoliko puta.

Poruka 18: Mit je da postoji podrška industrije ovoj direktivi. EU će postići da gurne veliki broj ljudi na dark web. Ako ljudi nešto rade i ne misle da je to pogrešno, vi to nećete moći to suzbiti. EU se pretvara u Kinu, imat ćemo pregled i uređivanje sadržaja prije stavljanja na Internet.

Poruka 19: Šteta je da ne vidimo veće vizionarstvo i veću kreativnost EU u rješavanju ovog problema. EU je predugo čekao. U EU imamo problem da smo stalno tri koraka iza, ne vodimo se situacijom da reagiramo. Ne trebamo reagirati, trebamo stvarati. Možemo očekivati daljnji nastavak rasta uporabe tehnologije u svrhu reguliranja autorskog prava, imat ćemo tehnološka rješenja na uštrb pravnih.

Poruka 20: Ako direktiva ne bude izglasana do svibnja, njena budućnost je onda neizvjesna. Direktiva ne govori tko što smije, već uspostavlja odgovornost internetskih platformi, ne tako da njihova uloga bude takva da primarno neki sadržaj učine nedostupnim, već da plate naknadu za profit ostvaren korištenjem tog autorskog djela. Korisnicima autorskog prava nije interes da se uskrati pristup autorskom djelu, već da se ono što više koristi i da bude u najvećoj mogućoj mjeri dostupno.

Sudionici

Na Forumu je sudjelovalo oko 80 sudionika. Prisutnost sudionika različitih stakeholdera a bila je prilično ravnomjerno raspoređena među vladinim, privatnim sektorom i akademskom zajednicom, dok su predstavnici civilnog društva bili manje zastupljeni.

Interakcija s publikom korištenjem raznobojnih kartica

Zaključci

Glavni zaključci Forumu su da je potrebno i dalje u Hrvatskoj podržavati i razvijati dijalog o pitanjima vezanim za internet i posebno upravljanje internetom, koji treba biti otvoren i uključiv za sve zainteresirane dionike.

Povratna informacija sudionika

Zdravko Jukić, HAKOM, predstavnik Hrvatske u GAC-u: Vrlo vrijedan doprinos otvorenim i uključivim raspravama. Ponekad smo mogli čuti vrlo različita mišljenja i suprotstavljene stavove, ali to je upravo ono o čemu ovaj forum govori. Donosioci odluka trebaju saslušati sve zainteresirane strane kako bi razvili istinski nacionalni stav o raznim unutarnjim, regionalnim i globalnim pitanjima.

Posebna zahvala

Godišnji događaj CRO-IGF-a bio je moguć zahvaljujući pozitivnom stavu i naporima svih organizacija zastupljenih u Organizacijskom odboru CRO-IGF-a. Hvala svima.

Više informacija i kontakt

Hrvatsku višedioničku zajednicu za pitanja povezana s upravljanjem internetom možete kontaktirati putem e-pošte: cro-igf@carnet.hr

Zagreb, 27. prosinca 2018. godine